

اشاره: اکثر ما مردم فارس و از جمله کازرون، کم و بیش نام میراث فرهنگی و آثار باستانی و نقاط گردشگری فارس و کازرون را شنیده‌ایم و شاید بعضی از آن‌ها را هم دیده باشیم ولی اطلاعات منسجم و مطمئنی از عموم آن‌ها نداریم. هفته‌نامه طلوع جنوب بر آن است تا اطلاعات مختصر و مفیدی که در حوصله مطالعه شما خوانندگان محترم باشد در این صفحه تقدیم کند. بهترین مرجع و منبع قابل اعتماد و کارشناسی شده را مجموعه اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری استان فارس یافتیم که از این پس مأخذ ما برای ارائه این آثار خواهد بود.

قسمت اول: باغ ارم شیراز و تنگ چوگان کازرون

آبنمای بزرگی ساخته شده که تصویر عمارت در آن نمایان می‌شود. مساحت این استخر سیصد و سی و پنج متر مربع است و محیط آن را هجده قطعه سنگ بزرگ و یکپارچه تشکیل می‌دهد و احتمالاً مربوط به دوره چانی خان ایلخانی است. استخر باغ ارم سابقاً گودتر بوده، ولی در تعمیرات اخیر پر شده و اکنون عمق آن نیم متر است. باغ ارم شیراز به همراه هشت باغ دیگر ایرانی، در تاریخ ۶ تیرماه ۱۳۹۰ در سی و پنجمین اجلاس کمیته میراث جهانی یونسکو، با عنوان باغ‌های ایرانی در فهرست میراث جهانی ثبت گردید.

طبقه زیرین که تقریباً زیرزمین هستند، محلی است برای استراحت در روزهای گرم تابستان. تزئینات این اتاق‌ها، کاشی‌کاری‌های رنگین است. دو طبقه بالایی دارای ستون‌هایی است که از تخت جمشید الهام گرفته شده‌اند. از نظر هنر عالی نقاشی نیز این عمارت بی‌نصیب نمانده است. سقف دو سالن طبقه سوم ساختمان که با تیرهای چوبی و تخته‌های منظم پوشیده شده دارای نقاشی‌های زیبا و بسیار نفیسی است. در این نقاشی‌ها گل و بوته و طرح‌های اسلیمی و تابلوهای متعدد از شکارگاه‌ها و چهره زنان و تصاویری از قصرهایی که سبک اروپایی نشان داده شده است. هنر ظریف نقاشی روی سقف که اهل این فن آن را مرچوک (بر وزن مردمک) نامند در دوره قاجاریه در شهر شیراز کاملاً رواج داشته و حتی

در بیشتر خانه‌های معمولی و کوچک نیز به کار می‌رفته و نخستین بار هم به وسیله استادان شیرازی در ساختمان‌های مهم تهران متداول شده است. قسمت عمده درهای چوبی عمارت از چوب ساج تهیه شده و به همین جهت با گذشت سال‌های زیاد هیئت اصلی خود را همچنان حفظ نموده است.

در بالای عمارت باغ ارم هلالی‌های زیبایی ساخته‌اند که در اصطلاح معماران محلی فارس به آن «ستوری» می‌گویند. این هلالی‌ها با کاشی‌های رنگین و نقش‌دار ساخته شده و به شیوه کاشیکاری‌های دوره زندیه و قاجاریه است. به روی این هلالی‌ها تصاویری از ناصرالدین شاه قاجار، داستان‌هایی از فردوسی و نظامی و ادبیات کهن فارسی و قصه‌های مذهبی کاشیکاری شده است.

در جلوی نمای عمارت اصلی باغ ارم که مشرف بر باغ است استخر

دانشگاه و پس از انقلاب به‌عنوان دانشکده حقوق و کتابخانه استفاده می‌کرد و از سال ۱۳۵۹ به‌عنوان باغ گیاه‌شناسی از آن استفاده می‌شود. عمارت داخلی باغ ارم زیبایی دو چندان را به این مکان بخشیده است و قدمتی نزدیک به چهار قرن دارد. شیوه معماری عمارت این باغ به سبک زمان قاجاریه و به تقلید از سبک معماری زندیه است. این عمارت از نظر معماری، نقاشی، کاشی‌کاری و گچ‌بری از شاهکارهای معماری زمان قاجار است.

این عمارت، از سه طبقه، با تزئینات فراوان تشکیل شده‌است. اتاق‌های

باغ ارم

باغ ارم، باغی تاریخی و زیبا در شمال غربی شیراز است و در خیابان ارم قرار دارد. مساحت آن ۱۱۰ هزار و ۳۸۰ مترمربع و زیربنای آن، ۱۸۶۹ مترمربع است و شامل چند بنای تاریخی و باغ گیاه‌شناسی می‌شود. تاریخ ساخت و بنیان‌گذار اولیه باغ ارم شیراز، به درستی مشخص نیست؛ ولی توصیف‌هایی از آن در سفرنامه‌های متعلق به قرن دهم و یازدهم هجری آمده‌است. این باغ در روزگار سلجوقیان و آل ایلخو پا پرچا بوده

است. در زمان زندیه هم کریم‌خان زند در سازندگی و بهسازی این باغ

کوشید. در زمان قاجاریه این باغ به مدت ۷۵ سال به دست سران ایل قشقایی افتاد. در این زمان عمارتی در این باغ ساخته شد. اما در زمان سلطنت ناصرالدین شاه قاجار عمارتی دیگر توسط حسین علی خان نصیرالملک پی‌ریزی شد که این عمارت تاکنون پابرجاست. بنا و سردر باغ از دوره قاجاریه به جای مانده است.

در سال ۱۳۴۵ این بنا به دانشگاه شیراز واگذار شد و اکنون نیز در اختیار این دانشگاه است. در سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۰ تعمیرات اساسی در این باغ انجام شد و زمین وسیعی در حاشیه بلوار ارم کنونی و بلوار آسیاب سه‌تایی به آن افزوده شد.

دانشگاه شیراز از این مجموعه تا پیروزی انقلاب اسلامی به‌عنوان باشگاه

تنگ چوگان

تنگ چوگان در ۲۳ کیلومتری شهر کازرون و روبه‌روی شهر باستانی بیشاپور واقع شده و رودخانه شاپور در جهت شمال شرقی به جنوب غربی از دل این تنگ می‌گذرد و چشمه زیبای ساسان در قسمتی از این تنگ فوران می‌کند.

این چشمه در طول سالیان بسیار زیاد استمرار داشته و امروز نیز قسمتی از آب شرب شهرستان کازرون را تأمین می‌کند و قسمتی از آن هم برای آبیاری زمین‌های زیر کشت کشاورزان منطقه مورد استفاده قرار می‌گیرد. این تنگ طبیعی و تاریخی در کنار ویرانه‌های شهر تاریخی بیشاپور قرار

دارد و دارای ۳ روستای تنگ چوگان بالا، تنگ چوگان پایین، تنگ چوگان وسط است. راه دسترسی اهالی به این روستاها جاده‌ی آسفالتی است که از قسمت جنوبی چوگان وارد می‌شود.

همچنین باغ‌ها و کشتزارهایی در پهنه‌ای میان دو کوه در برگیرنده تنگ چوگان قرار دارند. براساس شواهد تنگ چوگان محل بازی سنتی چوگان، توسط شاهان ساسانی بوده است. غار پر آوازه شاپور و تندیس (پیکره سنگی) زیبای شاپور در میان دیوارهای غربی آن واقع شده است.

در آذرماه سال ۱۳۹۰ قسمت منگوله اسب سنگ‌نگاره بهرام دوم در تنگ

چوگان توسط فرد یا افرادی با پتک تخریب شد.

تنگ چوگان گنجینه‌ای بی‌نظیر از آثار و حجاری‌های دوره ساسانیان را دارد و به همراه طاق بستان در کرمانشاه و نقش رستم و نقش رجب در نزدیکی تخت جمشید یکی از محوطه‌های تاریخی با ارزش آن دوره به شمار می‌آید.

علاوه بر ۶ نقش برجسته مربوط به شاپور اول و بهرام اول و دوم، این دره

چهارم است. در این نقش پادشاه در مرکز نقش نشسته بر تخت و به صورت روبه‌رو به تصویر کشیده شده است در حالی که در سمت راست او سربازان و سرداران ایرانی به احترام ایستاده و اسرا و یاغیان در سمت چپ توسط سربازان ساسانی به حضور شاه آورده می‌شوند. در سمت راست تنگه نقش برجسته پنجم واقع شده که سالم‌ترین نقش برجسته در میان نقوش ۶ گانه است نیز به پیروزی شاپور بر دولت روم اختصاص دارد.

ششمین و آخرین نقش برجسته که آن‌هم در سمت راست تنگه و دقیقاً در کنار جاده واقع شده است متأسفانه بیشترین آسیب را در طی زمان دیده و

قسمت‌های بالای آن تقریباً از بین رفته است.

در این نقش برجسته مراسم دریافت حلقه شهریاری شاپور اول از اهورامزدا

و پیروزی وی در جنگ با رومیان به تصویر کشیده شده است.

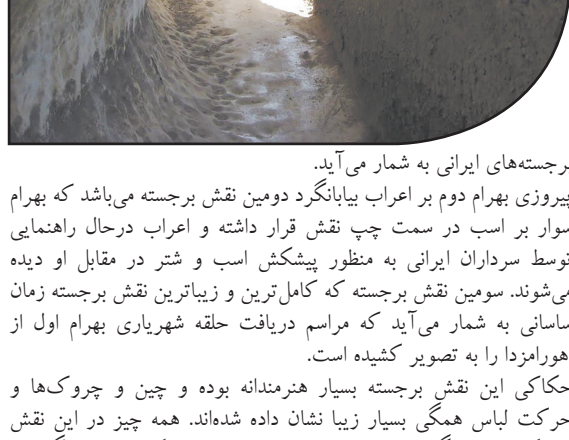
در این نقش، زیر سم اسب مظهر اهورامزدا، اهریمن و زیر پای اسب شاپور، گردیانوس، امپراطور کشته شده، لگدمال می‌شوند. فلیپ نیز طبق معمول جلوی اسب شاه زانو زده و تقاضای صلح و بخشش دارد.

این تنگه با شماره ۱۵۸ در ۱۵ دی سال ۱۳۱۰ به ثبت ملی رسیده است.

ابر قدرت دنیا خواند و دستور داد تا نقش این پیروزی را در محل‌های متعددی بر کوه حک نمایند. معروف‌ترین این نقش برجسته‌ها در نقش رستم و بزرگترین و باشکوه‌ترین‌های‌شان در تنگ چوگان قرار دارند.

در اولین نقش برجسته شاپور اول سوار بر اسب در مرکز نقش به تصویر کشیده شده است. جنازه گردیانوس در زیر پاهای اسب شاپور افتاده و دستان والریان به نشانه اسارت در دست شاپور قرار دارد. فلیپ نیز در جلوی اسب شاپور زانو زده و تقاضای صلح دارد. افسران و نظامیان ایرانی در ۵ ردیف سوار بر اسب در پشت سر شاپور قرار دارند و سربازان و صاحب‌منصبان رومی نیز در ۵ ردیف در جلوی شاپور در حال حمل هدایا و پیشکش‌هایی برای او دیده می‌شوند.

در این نقش برجسته ۱۱۵ پیکر دیده می‌شود که از این نظر رکورددار نقش

برجسته‌های ایرانی به شمار می‌آید.

پیروزی بهرام دوم بر اعراب بیابانگرد دومین نقش برجسته می‌باشد که بهرام سوار بر اسب در سمت چپ نقش قرار داشته و اعراب درحال راهنمایی توسط سرداران ایرانی به منظور پیشکش اسب و شتر در مقابل او دیده می‌شوند. سومین نقش برجسته که کامل‌ترین و زیباترین نقش برجسته زمان ساسانی به شمار می‌آید که مراسم دریافت حلقه شهریاری بهرام اول از اهورامزدا را به تصویر کشیده است.

حکاکی این نقش برجسته بسیار هنرمندانه بوده و چین و چروک‌ها و حرکت لباس همگی بسیار زیبا نشان داده شده‌اند. همه چیز در این نقش به شکل حیرت‌انگیزی تناسب دارد. حتی جزئیات فیزیکی اسب و رگ‌های روی پای اسب نیز مشخص شده است.

صحنه پیروزی بهرام دوم (شاپور دوم- ذوالکثاف) بر یاغیان نقش برجسته

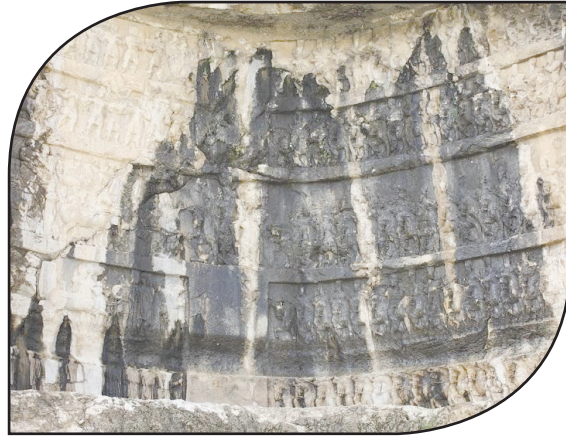

مجسمه عظیمی از شاپور اول به ارتفاع ۶ متر را در غار شاپور، که در ارتفاعی نزدیک به ۸۰۰ متر از بستر رودخانه قرار دارد در خود جای داده است.

نقش برجسته‌های موجود در این تنگه نسبت به سایر نقش‌های دوره ساسانی بزرگتر و شلوغ‌تر می‌باشند طوری که مساحت سه تا از این نقش برجسته‌ها بیش از ۳۰ متر مربع است و در هر کدام نقش پیکر بیش از ۳۰ نفر تراشیده شده است که تنها نقش برجسته صحنه شکار خسرو پرویز در طاق بستان کرمانشاه با آن‌ها قابل مقایسه است.

در این تنگه ۶ نقش برجسته کنده شده که تقریباً همگی نزدیک به ورودی آن و در فاصله‌ای کمتر از ۵۰۰ متر از شهر باستانی بیشاپور قرار دارند.

اگر از سمت بیشاپور به این تنگه وارد شویم ۴ عدد از این نقش برجسته‌ها در شمال و سمت چپ و دو تای دیگر در جنوب و سمت راست قرار دارند.

اولین نقش برجسته که بزرگترین و شلوغ‌ترین نقش برجسته در بین دیگران

است نقشی مربوط به جشن پیروزی شاپور اول بر امپراطوری روم است.

شاپور در دوران فرمانروایی بر ایران دو بار با امپراطور روم جنگید. در پایان اولین جنگ گردیانوس، امپراتور روم در اثر شورش فرمانده گارد خود، فلیپ معروف به عرب، کشته شد و فلیپ برای استقرار حکومت خودش به سرعت پیشنهاد صلح و قبول پرداخت غرامت و واگذاری ارمنستان به ایران

را مطرح کرد.

سال‌ها بعد پا به قدرت رسیدن والریانوس در روم، او برای جبران شکست‌های قبلی مجدداً به ایران حمله کرد که این بار هم به دنبال شکست ارتش روم، والریانوس به همراه ۷۰ هزار نفر از صاحب‌منصبان و لشکریانش به اسارت شاپور درآمدند.

در ایران نیز شاپور در مراسمی که در پایتخت ایران، شهر تیسفون برگزار

کرد در حضور والریانوس و ژنرال‌هایش ایران را خورشید گیتی تاب و تنها

منبع:

<http://hamshahronline.ir/details/117123>

<http://www.kazerunfu.ac.ir/tabid/162/>

KazerunInfo/View/ID/0/Default.aspx

<http://jahannews.com/vglirvarwt1ayvx..bt2cckz.html>

<http://www.khabaronline.ir/detail/261296/>

[society/fun](http://www.khabaronline.ir/detail/261296/)